

Jon Fosse Mámení

Vyprávění

Z norštiny přeložil
Ondřej Vimr

Pistorius & Olšanská
Příbram 2009

Tato publikace byla vydána s laskavou
finanční pomocí Ministerstva kultury České republiky
a nadace NORLA.

This translation has been published with
the financial support of the Ministry of Culture
of the Czech Republic and NORLA.

Z norštiny přeložil Ondřej Vimr

Originally published under the title *Andvake*
Copyright © 2007 by Det Norske Samlaget, published
by permission of Rowohlt Verlag GmbH, Reinbek bei Hamburg
Translation © Ondřej Vimr, 2009

ISBN 978-80-87053-31-7

I

ASLE A ALIDA CHODILI KŘÍŽEM KRÁŽEM ULICEMI Bjørgvinu, Asle vlekl na zádech dva rance se vším, co měli, v ruce pouzdro s houslemi, které zdědil po tátovi Sigvaldovi, Alida nesla dva uzlíky s jídlem, chodili ulicemi Bjørgvinu už několik hodin a snažili se najít, kde by složili hlavu, avšak zjednat si podnájem jako by bylo zhora nemožné, ne, říkali všichni, nic k pronájmu bohužel nemáme, ne, říkali, co jsme mohli, už jsme pronajali, tohle říkali, a tak Aslemu a Alidě nezbývalo, než dál chodit ode dveří ke dveřím a ptát se, zda by si tu v domě nemohli pronajmout pokoj, ale nikde volný pokoj k pronájmu neměli, a co si tedy počnou, kam se schovají před zimou, před tmou, teď na sklonku podzimu, někde jim pokoj přece určitě pronajmou, a ještě štěstí, že neprší, ale co nevidět jistě pršet začne, a přece nemůžou pořád jenom takhle chodit, proč je nikdo nechce ubytovat, je to snad tím, že všichni moc dobře vidí, že Alida má zrovna před porodem, vždyť vypadá, že by mohla rodit každým dnem, anebo to bylo proto, že nebyli svoji a nikdo je nepokládal za spořádané manžele a spořádané lidi, ale bylo to na nich snad vi-

dět, to rozhodně ne, anebo že by přece jenom, protože něco za tím být muselo, že jim nikdo nechťel poskytnout střechu nad hlavou, a k oltáři nešli Asle s Alidou ne proto, že by se nechťeli vzít, ale kdy se asi tak měli vzít, při jaké příležitosti, vždyť měli teprve pouhopouhých sedmnáct roků, svatbu si zkrátka nemohli dovolit, ale jen co to půjde, uspořádají opravdovou veselku s farářem a družbou a hostinou a hudbou a se vším, co k tomu patří, ale zatím, zatím to musí být tak, jak to je, a vlastně je dobře, že to tak je, ale proč je nikdo nechce ubytovat, co je na nich špatného, možná by pomohlo, kdyby si představovali, že jsou svoji, jako muž a žena, protože kdyby si to představovali, jistě by na nich nebylo tolik znát, že chodí po světě jako hříšníci, už zaklepali na tolikere dveře a nikdo, koho požádali o přístřeší, je ubytovat nechťel, a takhle už dál chodit nemůžou, noc mají na krku, a zimu, je tma a chladno a co nevidět ještě k tomu začne pršet

Jsem tak unavená, řekne Alida

a oba se zastaví a Asle pohlédne na Alidu a neví, jakými slovy by ji utěšil, protože kolikrát už se utěšovali hovorem o dítěti, které zanedlouho přijde na svět, zdali to bude dívka, nebo chlapec, o tom se bavili, a Alida měla za to, že s holčičkou je lehčí život, a Asle měl za to, že je to právě naopak, že s klukem se snáze vychází, ale ať to bude chlapec, ať to bude dívka, zanedlouho se jim narodí dítě a budou za něj vděční a taky šťastní, tak o tom mluvili a myšlenky na dítě, na jejich dítě, jim přinášely útěchu. Asle a Alida chodili ulicemi Bjørgvinu. A že jim nikdo nechce poskytnout střechu nad hlavou, je zatím vskutku příliš netrápilo,

nakonec se to přece nějak zařídí, jistě se brzy někdo najde, kdo by jim na čas mohl pronajmout nějaký malý pokoj, nějak se to určitě zařídí, v Bjørgvinu je přece tolik domů, malých i velkých, ne jako v Dylgje, kde bylo jen pár statků a hrstka osamělých rybářských domků přímo na břehu moře, ona, Alida, je dcera matky Herdis od Srázu, řekli vždycky, z malého statku v Dylgje, kde vyrostla s matkou Herdis a se sestrou Oline, když táta Aslak jednoho dne zmizel a už se nikdy nevrátil, to byly Alidě tři a sestře Oline pět let, a Alida si tátu už vůbec nepamatuje, jenom jeho hlas, ještě dneska v duchu slyší jeho hlas, jak překypuje hlubokými city, jasný, zvučný a plný, ale to bylo asi tak to jediné, co jí po tátovi Aslakovi zůstalo, protože jinak si vůbec nic nepamatovala, ani jak vypadal, ani nic jiného si nepamatovala, jenom jeho hlas, když zpíval, to jediné jí po tátovi Aslakovi zůstalo. A on, Asle, také vyrostl v Dylgje, v boudě na loď, kde měli v podkroví zařízený příbytek, tam vyrůstal se svou mámou Siljou a s tátou Sigvaldem, až jednoho dne táta Sigvald vyjel na moře a vtom se z čista jasna strhla bouře, chytal ryby u ostrovů tam na západě na moři a loďka se s ním potopila, tam u ostrovů, u Balvanu. A máma Silja zůstala s Aslem v Boudě. Avšak nedlouho poté, co je opustil táta Sigvald, máma Silja onemocněla, byla čím dál vyzáblejší, tolik vyzáblá, že jí pod tvářemi málem prosvítaly holé kosti, velké modré oči se jako by zvětšovaly pořád víc a víc, až nakonec zaplnily snad celý obličej, Aslemu to tak připadalo, a dlouhé hnědé vlasy jí prořídly a roztrpily se, a pak jednou ráno nevstala a Asle ji v posteli našel

mrtvou. Máma Silja ležela v posteli, velké modré oči dokořán, a hleděla na stranu, zrovna do míst, kde lehával táta Sigvald. Dlouhé řídké hnědé vlasy jí zakrývaly skoro celou tvář. Máma Silja ležela v posteli a byla mrtvá. Už je tomu dobrý rok, Aslemu tehdy bylo nějakých šestnáct let. A tak do života neměl nic než sám sebe a těch pár věcí v Boudě, a také housle po tátovi Sigvaldovi. Asle byl sám, byl by dočista sám, kdyby nebylo Alidy. Když hleděl na mámu Silju, jak leží v posteli, je nekonečně mrtvá, opustila ho, myslel jen a jen na Alidu. Na vrané dlouhé vlasy, na černé oči. Na celou na ni myslel. Nikoho kromě Alidy už neměl. Na nic jiného nemyslel. Asle přiložil matce Silje ruku na studenou bílou bradu a pohládl ji po tváři. Teď už má jenom Alidu. Na to myslel. A ještě housle. Na to také myslel. Protože táta Sigvald nebyl jen rybář, byl to také znamenitý muzikant, hrál na všech svatbách v celé velké Sygně, a když někde byla tancovačka, některého letního večera, hrál tam táta Sigvald. A také jednou takhle přišel od východu do Dylgje, hrát sedlákovi z Vrchu na svatbě, a tak se stalo, že se seznámil s mámou Siljou, sloužila tam co děvečka a pomáhala s veselkou, a táta Sigvald muzicíroval. Tak se táta Sigvald seznámil s mámou Siljou. A máma Silja otěhotněla. A přivedla na svět Asleho. A protože chtěl Sigvald zabezpečit sebe i svou rodinu, nechal se najmout rybářem z ostrovů, který žil na Balvanu, a místo části výdělků mohl se Siljou bydlet v boudě na lodě, kterou měl rybář v Dylgje. Tak se muzikant a táta Sigvald stal také rybářem a usadil se v Boudě v Dylgje. Tak to bylo. Tak se to seběhlo. Ale táta Sigvald i máma Silja

už byli pryč. Navždy pryč. A teď šli Asle s Alidou ulicemi Bjørgvinu, Asle nesl na ramenou ve dvou rancích všechno, co měli, a také u sebe měl pouzdro s houslemi po tátovi Sigvaldovi. Byla tma a byla zima. Alida s Aslem už zakleпали na hodně dveří a ptali se po bydlení, ale všude jim říkali, že to nejde, že nemají co pronajmout, pokoj, který pronajímají, už je plný, ne, oni žádný pokoj nepronajímají, nemají to zapotřebí, tohle jim říkali, a Asle s Alidou jdou dál, zastaví se, pohlédnou na dům před sebou, že by tak pro ně měli volný příbytek, ale mají se odvážit a zaklepat na další dveře, vždyť je zase odmítnou, ale co naplat, nemohou přece takhle jenom chodit ulicemi, musejí se odvážit zaklepat a zeptat se, zda nemají volný pokoj, toť se ví, avšak Asle ani Alida ne a ne sebrat odvalu a znovu vysvětlit, co mají na srdci, a znovu si vyslechnout, že ne, to nelze, už tak je nás tu moc, něco takového, možná to byla chyba, že sbalili všechno, co měli, a vydali se do Bjørgvinu, ale co by si jinak počali, měli snad pořád bydlet u matky Herdis od Srázu, přestože si je tam nepřála, vždyť kdyby tam měli nějaké vyhlídky a kdyby mohli zůstat bydlet v Boudě, tak by tam jistě zůstali, ale jednoho dne uviděl Asle, jak kdosi, asi tak jeho věku, připlouvá k Boudě, pak ten kdosi skasal plachtu a zakotvil u Boudy a loď přivázal a už šel k Boudě a za chvíli bylo slyšet rány na víko v podlaze, a když Asle víko odklopil a chlapec za nimi vylezl a odkašlal si, prohlásil, že Bouda teď patří jemu, když jeho táta s tátou Asleho odjel na moře a už se taky nevrátil, a teď Boudu sám potřebuje pro sebe a Asle s Alidou tam samozřejmě nemůžou zůstat, takže ať si

sbalí, co jim patří, a seženou si bydlení jinde, tak to je, řekl a posadil se na postel vedle Alidy, která měla velikánské břicho, a Alida vstala a šla k Aslemu a pak si chlapec lehl na postel a protáhl se a řekl, že je teď unavený a chce si odpočinout, řekl a Asle pohlédl na Alidu a sebrali se a zvedli víko. A sešli po schodech a vyšli ven a před Boudou se zastavili. Alida s velkým těžkým břichem a Asle

Teď nemáme kde bydlet, řekla Alida
a Asle mlčel

Vždyť je to jeho bouda, s tím my nic nenaděláme, řekl Asle

Nemáme kde bydlet, řekla Alida

Podzim už je u konce, je tma a zima a někde bydlet musíme, řekla

a dál tam stáli a mlčeli

A já budu brzo rodit, mohla bych rodit každým dnem, řekne Alida

Hmm, řekne Asle

A nemáme kam jít, řekne Alida

a posadí se na lavici, kterou u stěny boudy zřídil táta Sigvald

Měl jsem ho zabít, řekne Asle

To neříkej, řekne Alida

a Asle se posadí na lavici vedle Alidy

Zabiju ho, řekne Asle

Ne, to ne, řekne Alida

Tak to zkrátka je, někdo něco má, a někdo nemá nic, řekne

A když někdo něco má, tak rozhoduje o těch, co nic nemají, o nás, řekne

Tak to je, řekne Asle

A tak to i bude, řekne Alida

Tak to i bude, řekne Asle

a Alida s Aslem dál sedí na lavici a mlčí a po chvíli z Boudy vyjde její majitel a řekne, aby si sbalili, co jim patří, protože teď v Boudě bydlí on, řekne, a on je tam nechce, tedy alespoň Asleho ne, řekne, ale Alida tam samozřejmě zůstat může, když je na tom takhle, řekne, za pár hodin se vrátí a to ať už jsou pryč, tedy alespoň Asle, řekne a jde ke své lodi, a zatímco ji od-vazuje, řekne, že teď zajede jenom na skok k obchod-níkovi a až se vrátí, ať je Bouda prázdná a připravená, dneska tam chce přespat, a tedy možná s Alidou, po-kud by chtěla, řekne a odrazí od břehu a vytáhne plachtu a loď se rozjede na sever podél pobřeží

Tak já sbalím, řekne Asle

Já ti pomůžu, řekne Alida

Ne, jdi radši domů ke Srázu, jdi domů k mámě, řekne Asle

Dneska tam možná budeme muset přespat, řekne

Možná jo, řekne Alida

a zvedne se a Asle sleduje, jak jde po pobřeží, no-hy celkem krátké, boky zaoblené, vlasy vrané a pev-né, vlní se na zádech, a Asle sedí a dívá se za ní a Ali-da se otočí a pohlédne na něho a zvedne ruku a za-mává mu a pak jde nahoru směrem ke Srázu a Asle jde do Boudy a všechny jejich věci sbalí do dvou ranců a vyjde ven a jde po pobřeží se dvěma ranci na rame-nou a s pozdrmem na housle v ruce a po moři vidí při-plouvat majitele Boudy a Asle jde směrem ke Srázu a všechno, co má, nese ve dvou rancích na ramenu,

kromě houslí v pouzdře, které drží v ruce, a když už ujde kus cesty, uvidí Alidu, jak mu jde naproti, a Alida mu řekne, že u matky Herdis bydlet nemůžou, protože matka Herdis ji přece nikdy neměla ráda, vlastní dceru, a co víc, vždycky měla mnohem raději sestřičku Oline a ona nikdy nepochopila, proč, takže k ní jít nechce, ne teď, má obrovské břicho a vůbec, řekne a Asle řekne, že teď už je pozdě a brzy že se setmí a v noci že je zima, teď na sklonku podzimu, a tak by mohlo začít pršet, takže asi budou muset ohnout hřbet a zeptat se, jestli by v domě u matky Herdis od Srázu nemohli na čas zůstat, řekne a Alida řekne, že to asi ano, ale že se bude muset zeptat on, ona se ptát nehodlá, to radši bude spát jedno kde, řekne a Asle řekne, že jestli se musí zeptat on, tak se tedy zeptá, a když dojdou ke dveřím, řekne Asle podle pravdy, že ten, co mu patří Bouda, tam teď chce bydlet, takže oni nemají kam jít, a jestli by nemohli na čas zůstat v domě matky Herdis, řekne Asle a matka Herdis řekne, že no jestli je to tak zlé, tak tedy v tom případě jí nezbude, než je tam nechat bydlet, ale jen na čas, řekne a ještě řekne, ať jdou dál, a matka Herdis vyjde nahoru po schodech a Asle i Alida jdou za ní a matka Herdis vejde do podkroví a řekne, že tady můžou na čas bydlet, ale ne nijak dlouho, a pak se otočí a odejde dolů a Asle odloží rance s jejich veškerým majetkem na zem a pouzdro s houslemi opře v rohu a Alida řekne, že matka Herdis ji přece nikdy neměla ráda, nikdy, vůbec nikdy ji neměla ráda, a ona nikdy vlastně nepochopila, proč, proč ji nemá ráda, a matka Herdis neměla nijak v lásce ani Asleho, prostě

ho měla nerada, po pravdě řečeno, tak se věci zkrátka měly, a když Alida otěhotněla a nebyli s Aslem svoji, tak hanbu pod svou střechou matka Herdis prostě nese, takhle matka Herdis uvažuje, i když to neřekne nahlas, řekla Alida, takže tady, tady mohou přespát do zítřka, jedinou noc, řekla Alida a Asle řekl, že no, v tom případě asi nebudou mít jinou možnost, než se zítra vydat do Bjørgvinu, tam se pro ně bydlení přece jistě najde, jednou tam v Bjørgvinu byl, řekl, s tátou Sigvaldem tam byl a moc dobře si to tam pamatuje, ulice, domy, všechny ty lidi, zvuky a vůně, všechny ty obchody a v obchodech spousty věcí, úplně živě si to pamatuje, řekl, a když se ho Alida zeptala, jak se do Bjørgvinu dostanou, řekl Asle, že si musejí sehnat loď a pak tam poplují

Sehnat loď, řekla Alida

Ovšem, řekl Asle

Jakou loď, řekla Alida

Jedna je uvázaná u Boudy, řekl Asle

Ale vždyť, řekla Alida

a pak viděla, jak se Asle sbírá a jde ven, a Alida si tam v podkroví lehla na postel a protáhla se a zavřela oči, no ale jak je unavená, je unavená a před očima vidí tátu Sigvalda, jak sedí, v jedné ruce housle a druhou rukou uchopí láhev a upije mohutný doušek, a vidí tam stát Asleho, černé oči, černá kštica, a tu v ní hrkne, vždyť on je tam taky, její chlapec tam stojí a vtom táta Sigvald pokyne na Asleho a Asle jde k tátovi a ona vidí Asleho, jak si posadí housle pod bradu a pustí se do hry, a vtom se v ní cosi vzedme a ona se povznese a stoupá výš a výš a slyší, jak do hudby zpívá

táta Aslak, a slyší svůj vlastní život, svoji budoucnost a také že ví svoji a je tam u toho, ve své budoucnosti, a nic není v klidu a nic není lehké, ale rozléhá se tam tahle píseň a téhle písni říkají láska, a ona je tam v hudbě a nikde jinde a nikde jinde být nechce a vtom přijde matka Herdis a zeptá se, co to tam dělá, neměla už dávno jít s vodou ke kravám, neměla odhrabat sníh, co si myslí, myslí si snad, že to všechno odře matka Herdis sama, dům opatřit, zvířata obstarat, jídlo navařit, cožpak už by to nebylo tak dost práce zastat všechno, co je třeba, jen kdyby se Alida věčně, v jednom kuse nevyhýbala práci, ne, takhle to nejde, musí se sebou něco udělat, jen ať se podívá na sestru Oline, jak ta vždycky přiloží ruku k dílu a snaží se, seč jí síly stačí, no že můžou být dvě sestry tak různé, nejen na pohled, ale i jinak, že se to takhle může stát, jedna den po matce, druhá noc po otci, ale no ovšem, to se nedá popřít, na tom už se nikdy nic nezmění, řekla matka Herdis a že by s něčím také ráčila pomoci, no cožpak o ní matka vždycky nemluvila takhle ošklivě a neokřikovala ji pořád, ona je ta zlá, Oline je ta dobrá, ona je černá, Oline je bílá a Alida se na posteli protáhne, a jak to teď všechno bude, co si počnou, vždyť by co chvíli mohla rodit, do Boudy se sice sotva vešli, ale střecha nad hlavou to byla a teď už nesmějí ani tam, teď nemají kde složit hlavu, a peníze, těch měli asi tolik, jako by neměli žádné, nějaké peníze sice měla a nějaké měl i Asle, ale měli jich tak málo, jako by neměli žádné, ale však oni to nějak zvládnou, tím si byla jistá, oni si poradí, jen kdyby se Asle už vrátil, protože to s tou lodí, ne, nesmí na to

myslet, ať si je to, jak to má být, a Alida slyší matku Herdis, jak jí říká, že je špatná a škaredá zrovna jako její otec a zrovna tak líná a věčně hledá, jak by se kde ulila, říká matka Herdis, co s ní bude, na každý pád ještě štěstí, že statek převezme Oline, protože Alida by se na to nehodila, ta by tomu dala co proto, slyší říkat matku Herdis a slyší sestru Oline říkat, jak je dobře, že statek, jejich krásný statek na Srázu převezme ona, říká sestra Oline a Alida slyší matku Herdis říkat, že co bude z Alidy, no to teda vážně neví, a Alida řekne, že o to se nemusí starat, i beztak se o to nestará, a Alida vyjde ven a jde na Hůrku, kde se s Aslem vždycky scházejí, a když už je docela blízko, uvidí tam sedět Asleho, už na dálku je bledý a malátný, a vidí, že černé oči má celé vlhké, a ví, že se něco stalo, a vtom na ni Asle pohlédne a řekne, že máma Silja umřela a že teď už má na světě jenom Alidu, a lehne si na záda a Alida jde k němu a lehne si mu po boku a Asle ji obejmě a tiskne ji k sobě a říká, že dneska brzo ráno našel mámu Silju mrtvou, ležela v posteli a velké modré oči měla přes celý obličej, říká a tiskne Alidu k sobě a pak se jeden ve druhém vytratí a je slyšet jen mírný vánek ve stromech a jsou pryč a stydí se a vraždí a mluví a už nepřemýšlejí a leží na Hůrce a stydí se a posadí se a pak tam sedí na Hůrce a hledí na moře

Představ si udělat něco takového rovnou v ten den, kdy máma Silja umřela, řekne Asle

Hmm, řekne Alida

a Asle i Alida se postaví a upraví si oblečení a pak tam stojí a hledí na ostrovy na západě tam na moři, u Balvanu

Myslíš na tátu Sigvalda, řekne Alida
Jo, řekne Asle
a zvedne ruku do vzduchu a podrží ji proti větru
Ale máš mě, řekne Alida
A ty máš mě, řekne Asle
a pak Asle začne rukou kmitat ze strany na stranu,
jako by mával
Máváš mámě a tátovi, řekne Alida
Jo, řekne Asle
Taky je cítíš, ne, řekne
Jak jsou tady, řekne
Jsou tu oba dva, řekne
a pak dá Asle ruku dolů a k Alidě a pohladí ji po
tváři a pak ji vezme za ruku a tak tam spolu stojí
Ale představ si, řekne Alida
No, řekne Asle
Ale představ si to, řekne Alida
a druhou ruku si přiloží na břicho
No, to si představ, řekne Asle
a usmějí se na sebe a pak jdou, ruku v ruce, dolů ke
Srázu a pak Alida vidí Asleho stát na prknech v pod-
kroví, má mokré vlasy a ve tváři se mu zračí cosi jako
bolest a vypadá unaveně a malátně
Kdes byl, řekne Alida
Ále, nikde, řekne Asle
Ale jsi celý mokrý a určitě je ti zima, řekne Alida
a řekne, že Asle si teď musí jít lehnout, a on tam jen
tak stojí
No tak, nestůj tu jen tak, řekne
a on tam jen tak stojí, jako solný sloup
Co je s tebou, řekne